

UTJECAJ SUBURBANIZACIJE NA PREOBRAZBU RURALNOG PROSTORA – PRIMJER OPĆINE BRDOVEC

KRUNOSLAV KRANJEC

Heterogenost ruralnog prostora njegova je najvažnija karakteristika, a na temelju različitih obilježja unutar njega moguće je izdvojiti nebrojeno mnogo tipova ruralnih područja. Upravo neki dijelovi ruralnog prostora su ti koji danas u Hrvatskoj, ali i cijelom svijetu, doživljavaju najveće demografske, socioekonomske i fizionomsko-morfološke promjene. Radi se o ruralnim područjima u blizini gradova, prvenstveno velikih, koji svojim značenjem, izraženom funkcijom rada, te kao žarišta modernizacije i inovacijskih procesa snažno utječu na preobrazbu područja iz tradicionalno ruralnih u više ili manje urbanizirana.

URBANIZACIJSKI PROCESI I RURALNI PROSTOR

Pojavom i razvojem gradova dolazi do nastanka izrazito različitih obilježja u prostoru te njegova diferenciranja na ruralni i urbani. Često se ističe kako pojam ruralnosti ne može postojati bez prisustva njegove suprotnosti – grada (Lukić, 2012). Pejnović ruralni prostor definira kao geoprostorni kompleks izvangradskih područja koji karakteriziraju polifunkcionalnost, heterogen (mozaičan) pejzaž i složena socijalno-ekonomska struktura (Lukić, 2010, prema Pejnović, 2009). Grad, kao suprotnost ruralnom prostoru, je kompaktno sagrađeno veće

naselje u čijim sekundarnim i tercijarnim djelatnostima radi veći dio aktivnog stanovništva, ne samo za vlastite potrebe, već i za potrebe stanovništva širega prostora (Vresk, 2002).

Odnos grada i ruralnog prostora je složen. Oni međusobno utječu jedno na drugo na različite načine: od opskrbe grada poljoprivrednim proizvodima iz ruralnih područja do modificiranja razvojnih tokova tih područja te njegove transformacije procesima (sub)urbanizacije i modernizacije. Taj odnos može se shvatiti kroz različite modele. Model ruralno-urbane dihotomije naglašava unutarnje razlike između ruralnih i urbanih zajednica, a temelji se na sociološkim teorijama. S druge strane,

model ruralno-urbanog kontinuuma odbacuje oštre granice između urbanog i ruralnog, te ukazuje kako između to dvoje ne postoje suptotnosti, već postupni prijelaz i stupnjevanje pojava i sadržaja u prostoru (Lukić, 2010; 2012). Osim ova dva modela treba spomenuti model raspršenosti urbanih i ruralnih struktura koji se temelji na postavci da „do raspršenosti struktura dolazi u ruralnim područjima u kojima je pod utjecajem grada došlo do stvaranja novih socijalnih struktura, ali ne i do novih socijalnih prostornih jedinica“, te model parabole koji ističe da „između urbanog i ruralnog ne postoje bitne razlike, nego samo vremenski promijenjene distance“ (Lukić, 2010, 56; 2012, 23).

Procesi kojima grad transformira bliži ili dalje ruralni prostor (odnosno pojedina područja unutar tog prostora) temelje se na istim ili sličnim obilježjima. Unatoč postojanju nekoliko na prvi pogled različitih pojmova – urbanizacija (koja se dijeli na primarnu i sekundarnu), suburbanizacija te protourbanizacija¹ (engl. *counterurbanization*), procesi koje oni označavaju uglavnom obuhvaćaju promjene u prostoru u istim aspektima: demografskom, socioekonomskom, funkcionalnom i fizionomsko-morfološkom.

Urbanizacija² je pojam koji označava proces pojave i razvoja gradova, a uz to i kompleksne promjene u ruralnim područjima s kojima se smanjuju razlike između sela i grada (Vresku, 2002). Primarna urbanizacija, koja se odnosi

na pojavu i razvoj gradova, u današnje vrijeme nije toliko značajna. Novi gradovi nastaju rijetko te su najčešće posljedica povoljnih industrijskih/tehnoloških lokacijskih faktora ili utjecaja postojećeg velikog grada (satelitski gradovi). Sekundarna urbanizacija se odnosi na slabljenje ruralnih karakteristika u korist urbanih, odnosno smanjenje razlika između sela i grada. Ovaj proces došao je do izražaja u razvijenim državama tijekom 20. stoljeća, a i danas je izuzetno značajan jer je i velik broj gradova u slabije razvijenim državama dosegao stupanj razvoja kada počinju imati znatni utjecaj na širu okolicu.

Proces sekundarne urbanizacije može se postovjetiti sa procesom suburbanizacije. Prema Vresku (2002) suburbanizacija ili periurbanizacija je složen proces preobrazbe okolice gradova koji podrazumijeva socijalne, funkcionalne i fizionomske promjene u okolini, čime se smanjuju razlike između sela i grada. Suburbanizacija se pojavljuje krajem 19. stoljeća u razvijenim dijelovima svijeta, prvenstveno u Velikoj Britaniji i SAD-u. Zbog procesa industrijalizacije koji karakterizira to stoljeće dolazi do velikih promjena u gradovima – stvaranjem radnih mjesta u industriji dolazi do velikih preseljavanja iz ruralnih područja u gradove. Tehnološkim razvojem, prvenstveno razvojem prometa, dolazi do veće mobilnosti stanovništva koje postepeno seli iz napučenih središta gradova u ruralnu okolicu, preobražavajući taj prostor. U Hrvatskoj do snažnije suburbanizacije dolazi u drugoj polovici 20. stoljeća, prvenstveno nakon 1970-ih godina. Proces suburbanizacije izuzetno je bitan za preobrazbu ruralnih okolica gradova jer su gradovi i danas nosioci moći određenog područja te sadrže najveći broj radnih mjesta. Pod utjecajem funkcije rada u gradu te kvalitetnijeg okoliša u ruralnoj okolini, a uz razvijen prometni sustav i općenito veliku mobilnost stanovništva, mnogi odlučuju

¹ Pojam *counterurbanization* zbog nejasne definicije i nepostojanja radova u Hrvatskoj vezanih uz njega još uvijek nema adekvatan prijevod. Ljubica Krajcar (2005) u prijevodu Rocina i Nazare Oliveira Rocina članka „Spatial Fixes and Flows, Development and Local/Global Nexus: A Contribution to the Landscape Research Agenda“ koristi pojam *protourbanizacija*. U svrhu čitljivijeg teksta i smislenijih rečenica taj pojam se koristi u ovom radu.

² Žuljić (1965) daje općenitiju definiciju urbanizacije: urbanizaciju definira kao određeni proces mijenjanja prostora, a urbanizirani prostor kao onaj koji karakterizira prevladavanje gradskih normi života i određene vanjske promjene u pejzažu.

umjesto u sam grad doseliti (odnosno odseliti) u njegovu okolicu.

Pojam protuurbanizacije definira se i shvaća na različite načine. Berry (1976) definira protuurbanizaciju kao proces dekoncentracije populacije s područja veće gustoće u područje manje gustoće naseljenosti (Mitchell, 2004; Hosszu, 2009). Buursink (1986) naglašava da ako urbanizacija označava širenje gradskog načina života tada je protuurbanizacija širenje ruralnog životnog stila (Hosszu, 2009). Robert i Randolph (1983) protuurbanizaciju definiraju kao produženu suburbanizaciju, odnosno populacijsku decentralizaciju koja zahvaća područje neposredno izvan granica postojeće gradske regije (Hosszu, 2009). Halliday i Coombes (1995) naglašavaju kako ovaj proces obuhvaća iseljavanje iz grada u ruralno područje pri čemu osoba mijenja mjesto stanovanja kao i mjesto zaposlenja te se u njenom životu gubi urbani stil života u korist ruralnog (Hosszu, 2009). Ainsaar (2004) pak tvrdi kako je jedina razlika između suburbanizacije i protuurbanizacije udaljenost između mjesta u koje je osoba doselila od grada iz kojeg je odselila, što ide u prilog shvaćanju kako je protuurbanizacija proces gotovo istovjetan suburbanizaciji (Hosszu, 2009). Iz priloženih definicija vidljivo je kako je ovaj proces isprepleten i povezan s procesima suburbanizacije i sekundarne urbanizacije. Ovisno o tome na koji način se shvaća proces protuurbanizacije može se zaključiti kako je najznačajnija razlika između tri definirana pojma prostornog karaktera, točnije odnosi se na udaljenost između grada i ruralnog područja koje se transformira. Prema definiciji sekundarne urbanizacije vidljivo je kako u njoj nije definiran prostorni aspekt. S druge strane suburbanizacija se odnosi isključivo na okolicu grada, a protuurbanizacija, prema nekim definicijama, na područje izvan gradske regije nekog grada.

Proces protuurbanizacije, kao i definicije istog, prvotno se pojavljuje u razvijenim zapadnim državama 1970-ih godina kada započinju migracije na veće udaljenosti od grada. To su države u kojima su socijalne, gospodarske, prometne i tehnološke prilike omogućile širenje naseljenosti u područja koja nisu nužno bila u neposrednoj blizini grada. Primjeri procesa protuurbanizacije najčešći su u SAD-u i Kanadi, gdje se taj proces ponajviše shvaća kao populacijsko smanjivanje velikih gradova, a nasuprot tome populacijski rast manjih gradova, pri čemu ti manji gradovi nisu dio gradske regije velikog grada (Dahms i McComb, 1999). Primjeri područja zahvaćenih protuurbanizacijom (ponajviše 1980-ih godina) u SAD-u su Florida te središnji dio istočne obale SAD-a, u Australiji neka planinska područja na istoku države te obalni gradovi koji su postali turistički atraktivni, a u Kanadi ruralna područja i mali gradovi u blizini Velikih jezera.

STUDIJA SLUČAJA — PREOBRAZBA OPĆINE BRDOVEC

Općina Brdovec nalazi se na krajnjem zapadnom rubu Zagrebačke urbane regije, između Zapešića sa istočne strane i granice sa Slovenijom sa zapadne strane (sl. 1). U fizičko-geografskom smislu sastoji se od dvije različite cjeline. Sjeverni dio općine je brdovit te predstavlja južni rubni dio Marijagoričkog pobrđa, a južni dio je dio naplavne ravnice rijeke Save i izrazito je nizinskih karakteristika (Slukan Altić, 2007). U fizičko-geografskom i prometnom smislu najpovoljnije je kontaktno područje te dvije cjeline, gdje su i nastala najstarija naselja na ovom području.

Prema *Zakonu o područjima županija, gradova i općina*, općina Brdovec obuhvaća 13 naselja: Brdovec, Donji Laduč, Drenje Brdovečko, Gornji Laduč, Harmica, Javorje, Ključ Brdovečki, Prigorje Brdovečko, Prudnice, Savski Marof,

Sl. 1. Položaj Općine Brdovec

Šenkovec, Vukovo Selo, Zdenci Brdovečki. Prema Popisu stanovništva 2011. godine općina je imala 11.134 stanovnika. Zbog dobre prometne povezanosti sa Zagrebom, poglavito se to odnosi na željezničku povezanost, Brdovec bilježi porast broja stanovnika kontinuirano od kraja 19. stoljeća. Danas je općina u sustavu prigradskog željezničkog prijevoza te ju prema podacima Hrvatskih Željeznica radnim danom sa Zagrebom i Zaprešićem povezuje preko 40 vlakova, a vikendom nešto manje. Iako su se naselja općine prvobitno razvila ponajviše zahvaljujući tranzitnom prometnom položaju između Zagreba te Štajerske i Kranjske tek je prolazak pruge kroz ovo područje 1862. godine potaknuo snažniji razvoj općine (Slukan Altić, 2007). Tada dolazi do naseljavanja stanovništva te se paralelno razvija gospodarstvo.

Iako je tada, kao i većina Hrvatske, to bilo ponajviše poljoprivredno područje, bitno je spomenuti kako se nakon prolaska pruge otvaraju industrijski pogoni na području Brdovca, sa prvom tvornicom za proizvodnju žeste i kvasca otvorenom u Savskom Marofu 1876. (Slukan Altić, 2007).

DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA

Demografska obilježja bitan su pokazatelj razvoja i preobrazbe nekog područja. Kako bi se naglasila obilježja Brdovca koja su posljedica procesa suburbanizacije ona se uspoređuju s obilježjima općine Pisarovina. Pisarovina je izabrana za usporedbu zbog sličnog položaja kao Brdovec (blizina Zagreba) te ponajviše zato što nije zahvaćena suburbanizacijom.

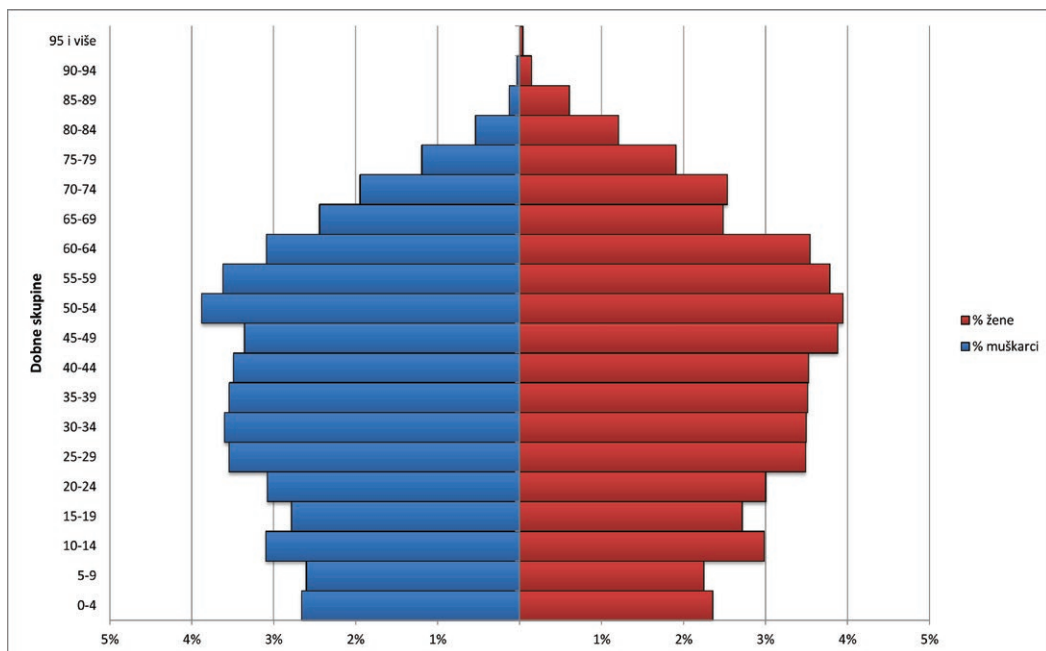
Tab. 1. Odabrani demografski pokazatelji općina Brdovec i Pisarovina od 1948. do 2013.

Općina/ županija	Broj stanovnika		Indeks promjene 1948./2011.	Prirodna promjena					Udio starog stanovništva (65+) 2011. (%)	Prosječna starost 2011.
	1948.	2011.		2000.	2004.	2007.	2010.	2013.		
Brdovec	5601	11134	198,8	-18	2	-7	9	-9	15,2	40,6
Pisarovina	5820	3689	63,4	-25	-18	-34	-30	-39	21,0	43,3
Zagrebačka ž.	227538	317606	139,6	-220	-410	-262	-158	-428	15,9	40,6

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.); Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2000., 2004., 2007., 2010. i 2013., DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (16.04.2015.)

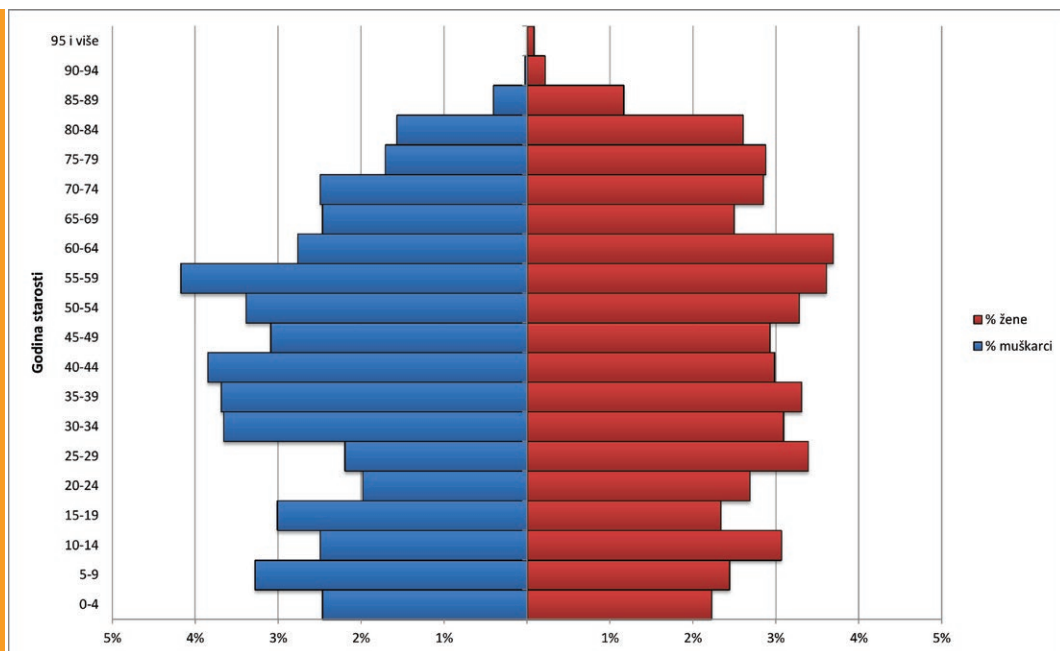
Općina Brdovec od početka 20. stoljeća do danas bilježi porast broja stanovnika. Faktori koji su utjecali na to su ponajviše vezani uz sam

položaj općine te izuzetno dobru prometnu povezanost sa Zagrebom i Zaprešićem. Indeks promjene broja stanovnika u razdoblju 1948.-

Sl. 2. Dobno-spolni sastav općine Brdovec 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.)

Sl. 3. Dobno-spolni sastav općine Brdovec 2011. godine

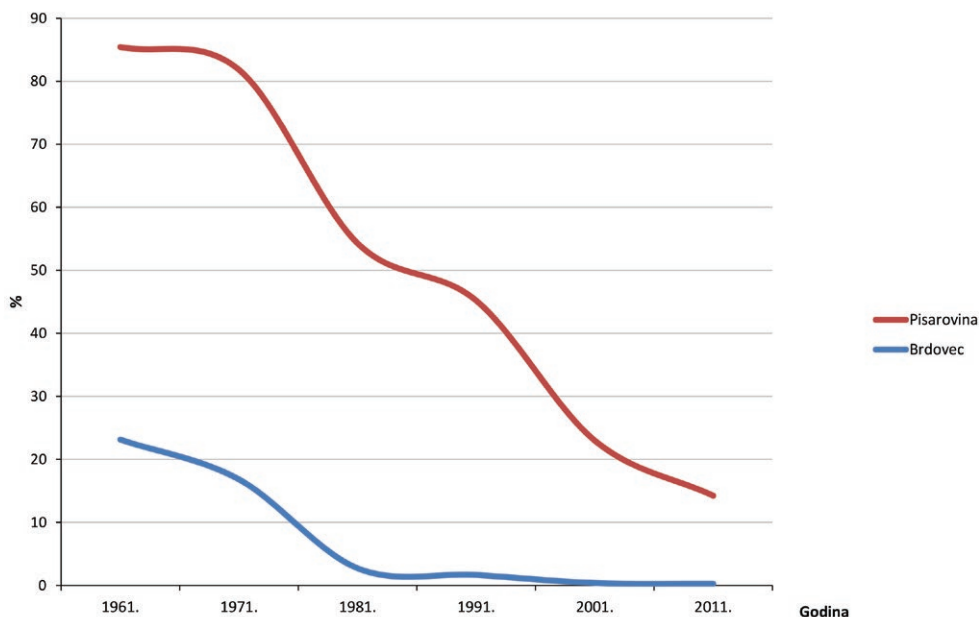
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.)

2011. iznosi 198,8, što pokazuje kako je općina u 60 godina udvostručila broj stanovnika (tab. 1). Indeks promjene za Brdovec u istom razdoblju iznosi 63,4, a za cijelu Zagrebačku županiju 139,6.

Očito je kako je prometna povezanost Brdovca s većim centrima rada imala ključnu ulogu u kretanju broja stanovnika. Prometna povezanost potaknula je gospodarski razvoj unutar same općine što je, uz blizinu velikih centara rada, najvažniji razlog kontinuiranog porasta broja stanovnika. Početkom 1967. farmaceutska tvrtka Pliva preuzima dotadašnju tvornicu „Žumberak“ (proizvodnja špirita i pjenice) u Savskom Marofu što daje snažan poticaj razvoju cijele općine te pridonosi daljnjem porastu stanovništva (Slukan Altić, 2007). Vidljivo je kako Brdovec ima mnogo bolje pokazatelje

prirodne promjene od Brdovca te Zagrebačke županije u cjelini. Udio starog stanovništva i prosječna starost također su mnogo bolji u odnosu na Brdovec, što je posljedica imigracije. Udio doseljenih³ u ukupnom broju stanovnika u općini Brdovec je 2011. godine iznosio čak 53,6%, dok je u Brdovcu taj udio mnogo manji i iznosi 31%. Posljedica imigracije relativno mladog stanovništva je i veoma dobar dobno-spolni sastav Brdovca (sl. 2). Vidljivo je kako je on značajno povoljniji u odnosu na Brdovec (sl. 3). Budući da je stanovništvo najvažniji resurs svakog prostora ovako povoljan sastav predstavlja potencijal za daljnji razvoj općine.

³ Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (17.04.2015.); Odnosi se na osobe koje su doselile s područja izvan općine (nisu uključene osobe koje su u naselje stanovanja doselile iz drugog naselja iste općine).

Sl. 4. Kretanje udjela poljoprivrednog stanovništva Brdovca i Pisarovine u razdoblju 1961.-2011.

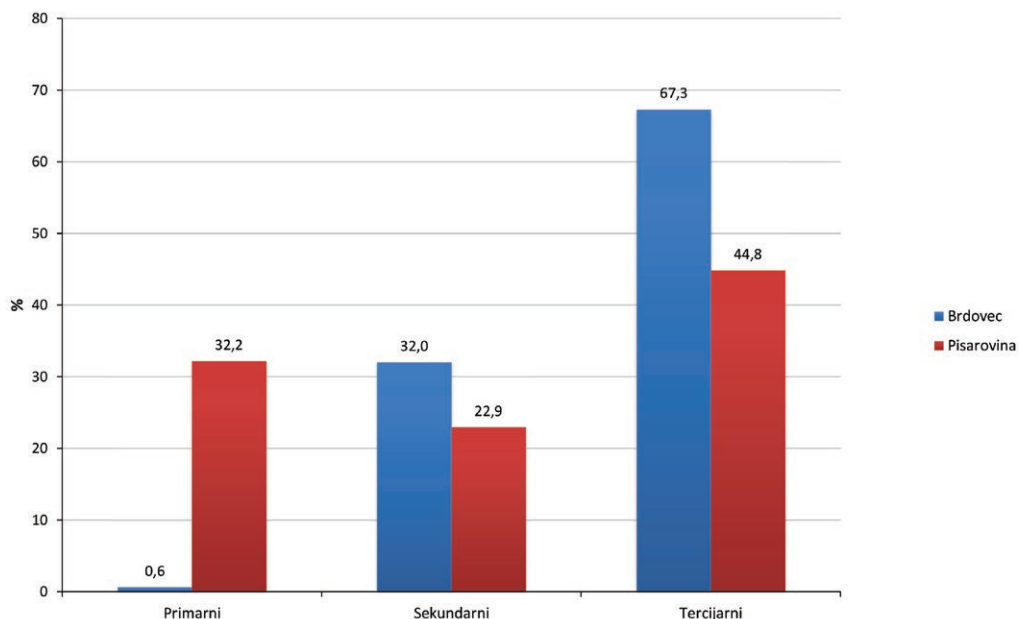
Izvor: Jugović, Malić (1994); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti, po starosti, spolu i položaju u zaposlenju, po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (16.04.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (17.04.2015.)

SOCIOEKONOMSKA PREOBRAZBA

Brdovec je pod utjecajem Zagreba doživio snažnu socioekonomsku transformaciju. Ona je započela još krajem 19. stoljeća, točnije nakon što je 1862. tim područjem prošla pruga prema Zagrebu. Već tada se otvaraju tvornice koje zapošljavaju lokalno stanovništvo te potiču proces deagrarizacije. Udio poljoprivrednog stanovništva danas je izuzetno nizak i iznosi 0,6% od ukupnog broja zaposlenih⁴ (sl. 4).

⁴ Podaci za 2001. i 2011. nisu potpuno usporedivi sa podacima do 1991. Podaci za 2001. se odnose na individualne poljoprivrednike u „Zaposleni prema pretežitoj aktivnosti“, a podaci za 2011. se odnose na zaposlene u poljoprivredi u „Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život“. Ipak, smatra se opravdanim njihovo korištenje radi dokazivanja utjecaja suburbanizacije na socioekonomsko restrukturiranje.

Prema sektorima djelatnosti Brdovec ima karakteristike „uslužnog društva“ u kojem prevladava tercijarni sektor (sl. 5). U primarnom sektoru zaposleno je svega 28 stanovnika (0,6% od ukupno zaposlenih) dok u tercijarnom sektoru radi čak 67% zaposlenih. Uzevši u obzir sektorsku strukturu Pisarovine u kojoj u primarnom sektoru radi čak 32% ukupno zaposlenog stanovništva očigledno je kako je povezanost Brdovca sa Zagrebom utjecala na socioekonomsko restrukturiranje. Odlična povezanost sa Zagrebom i Zaprešićem omogućuje velikom broju ljudi da se zaposle u gradu, odnosno izvan poljoprivrede, te povećaju primanja. Socioekonomskim restrukturiranjem mijenja se način života stanovnika, pa tako Brdovec sve više gubi tradicionalna ruralna obilježja u korist urbanih.

Sl. 5. Zaposleni po sektorima djelatnosti u Brdovcu i Pisarovini 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (17.04.2015.)

FUNKCIONALNA PREOBRAZBA

Paralelno uz proces socioekonomske preobrazbe dolazi do funkcionalne preobrazbe općine. Nestankom poljoprivrede i snažnim

doseljavanjem stanovništva Brdovec je u većoj mjeri poprimio stambeni karakter. Tome u prilog ide naglo širenje izgrađenih stambenih kuća duž glavne prometnice. Kako bi se značaj stambene funkcije općine dodatno naglasio

Tab. 2. Dnevni migranti s područja općine Brdovec u Zagreb i Zaprešić 1991. i 2001.

Naselje rada	1991.		2001.		
	Broj migranata	Udio od ukupnog br.stan. (%)	Broj migranata	Udio od ukupnog br. stan. (%)	Udio od ukupno zaposlenih (%)
Zagreb	1659	18,9	1714	15,4	43,5
Zaprešić	540	6,2	523	5,1	13,3
Ukupno Zagreb i Zaprešić	2199	25,1	2237	20,5	56,7

Izvor: Popis stanovništva 1991.: centri rada koji primaju sto i više aktivnih stanovnika koji obavljaju zanimanje, DZS, Zagreb; Popis stanovništva 2001.: centri rada koji primaju sto i više aktivnih stanovnika koji obavljaju zanimanje, DZS, Zagreb.

treba istaknuti kako je 1991. godine čak 25% od ukupnog broja stanovnika odlazilo raditi u Zagreb i Zaprešić (tab. 2). Od toga je 39% zaposleno u industriji i rudarstvu, a 24% u djelatnosti gradske uprave, obrazovanja, zdravstva i financija. To je dokaz kako su ponajprije Zagreb, a u manjoj mjeri i Zaprešić, bitno utjecali na socioekonomsku preobrazbu stanovništva. 2001. godine čak 57% od ukupnog broja zaposlenih u općini odlazilo je raditi u Zagreb i Zaprešić. To ukazuje na izrazito snažnu povezanost Brdovca sa okolnim centrima rada.

Uz izraženu stambenu funkciju treba spomenuti radnu funkciju pojedinih naselja unutar općine. U Savskom Marofu su smješteni pogoni dvije velike tvrtke – Plive i Kvasca, što utječe na izrazitu radnu funkciju tog naselja. Ovo naselje funkcionalnu preobrazbu doživjelo je još krajem 19. stoljeća kada je otvoren prvi industrijski pogon. Kroz 20. stoljeće građeni su novi industrijski pogoni, a postojeći su šireni, tako da je 2001. godine Savski Marof imao svega 35 stanovnika, no dnevno su u njega dolazila raditi 422 migranta, od čega čak 118 iz Zagreba te 55 iz Zaprešića. Ovo pokazuje prisutnost industrijske decentralizacije i decentralizacije radnih mjesta u okolicu Zagreba te postojeću važnost radne funkcije u Brdovcu.

FIZIONOMSKO-MORFOLOŠKA PREOBRAZBA

Fizionomsko-morfološka preobrazba Brdovca posljedica je snažne imigracije i socioekonomske preobrazbe stanovništva. Od tradicionalnih ruralnih naselja koja su bila međusobno odvojena nastao je veliki kontinuirani urbanizirani pojas uz prugu i cestu prema Zagrebu. U prostoru dominiraju samostojeće stambene kuće koje se šire s jedne i druge strane ulica. Između pojedinih urbaniziranih ulica često ostaje neizgrađeno poljoprivredno zemljište. Već spomenuti Savski Marof gotovo u cijelosti obilježavaju veliki industrijski pogoni koji su u prošlosti bili karakteristični za gradove. Općina se značajnije urbanizira na području sjeverno od pruge te su u nekim naseljima vidljive pravilne sheme ulica koje ukazuju na plansko širenje naselja pod utjecajem sve većeg broja stanovnika. Snažna stambena izgradnja dovela je i do potrebe plinifikacije općine tako da su danas sva naselja općine plinificirana. S druge strane, javlja se problem otpadnih voda, odnosno nepostojanja kanalizacije u nekim naseljima.

Analizom prostornog plana općine vidljivo je kako je gotovo trećina općine građevinsko

Tab. 3. Građevinsko i poljoprivredno područje u općinama Brdovec i Pisarovina

Općina	Ukupna površina (ha)	Građevinsko područje		Poljoprivredno područje	
		Površina (ha)	Udio (%)	Površina (ha)	Udio (%)
Brdovec	3727,0	1137,11	30,51	1334,09	35,80
Pisarovina	14526,2	1225,24	8,43	7149,77	49,22

Izvor: Prostorni plan uređenja općine Brdovec, 2010.; Strategija razvoja općine Pisarovina 2014.-2020., 2014.

zemljište (tab. 3). Pisarovina, površinom veća gotovo 4 puta, ima otprilike jednaku apsolutnu površinu građevinske namjene kao Brdovec. To ukazuje kako u Brdovcu postoji izrazi-

ti pritisak na okoliš zbog potrebe za širenjem građevinskih površina, te dokazuje snažnu urbanizaciju područja i njegovu fizionomsku preobrazbu.

ZAKLJUČAK

Općina Brdovec je prema svim pokazateljima prostor snažne urbanizacije koju potiče proces suburbanizacije Zagreba. Općina ima izrazito dobre demografske pokazatelje u odnosu na cjelokupnu Hrvatsku, te poglavito u odnosu na većinu ruralnih područja. Nedvojbeno je kako je povoljan geografski položaj općine uvjetovao dobru prometnu povezanost sa Zagrebom, što je posljedično utjecalo i na razvoj industrije, odnosno cjelokupnog gospodarstva općine. Rani razvoj industrije utjecao je na rani početak preobrazbe tog prostora. Ipak, do značajnije transformacije dolazi tek kasnije, sredinom 20. stoljeća, kada Zagreb postaje izrazito industrijsko središte i privlači stanovništvo koje postepeno iz samog grada prelazi u okolice.

Zbog svojih karakteristika, kvalitetno očuvanog okoliša i zelenila te postojanja industrije (funkcije rada unutar same općine), Brdovec naglo raste te se transformira u svim aspektima. Urbanizacija općine danas poprima velike razmjere te je većina naselja međusobno povezana putem izgrađenih područja. Iako postoji funkcija rada unutar same općine, stanovništvo je ovisno o velikim radnim i opskrbnim centrima – Zagrebu i Zaprešiću, o čemu svjedoči velik broj dnevnih migranata. Pod utjecajem prvenstveno populacijskog rasta i socioekonomske preobrazbe Brdovec je doživio izrazite funkcionalne i fizionomsko-morfološke promjene, pri čemu je velikim dijelom izgubio tradicionalni ruralni karakter.

Općina i dalje populacijski raste što znači da će se proces urbanizacije nastaviti i u budućnosti. U svrhu daljnjeg populacijskog rasta, ali i zaštite okoliša te očuvanja kvalitete prostora, nužno je kvalitetno i funkcionalno planiranje i upravljanje njime.

LITERATURA

- AINSAAR, M., 2004: *Reasons for move: A study on trends and reasons of internal migration. With particular interest in Estonia 1989- 2000.* – Dissertation, Department of Social Policy, University of Turku.
- BERRY, B., 1976: The Counterurbanization Process: Urban America since 1970, *Urban Affairs Annual Review* 11 (1), 17-30.
- BUURSINK, J., 1986. Economic Urbanization and Desuburbanization within the Dutch Settlement Continuum, u: *Urban Systems in Transition* (ur. BORCHERT, J., BOURNE, L., SINCLAIR, R.), *Netherlands Geographical Studies* 16, Department of Geography, University of Utrecht, Utrecht.
- DAHMS, F., MCCOMB, J., 1999: „Counterurbanization“, Interaction and Functional Change in a Rural Amenity Area – a Canada Example, *Journal of Rural Studies* 15 (2), 129-146.
- HALLIDAY, J., COOMBEST, M. (1995): In Search of Counterurbanisation: Some Evidence from Devon on the Relationship between Patterns of Migration and Motivation, *Journal of Rural Studies* 11 (4), 433-446.
- HOSSZU, S., 2009: *Counterurbanization: a literature study*, Danish Institute of Rural Research and Development, Esbjerg
- JUGOVIĆ, M., MALIĆ, A., 1994: Tok deagrarizacije i deruralizacije u Zagrebačkoj županiji, *Sociologija sela* 31 (1), 43-52.
- LUKIĆ, A., 2010: O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (2), 49-75.
- LUKIĆ, A., 2012: *Mozaik izvan grada: tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor

- MITCHELL, C.J.A., 2004: Making sense of counterurbanization, *Journal of Rural Studies* 20 (1), 15-34.
- ROCA, Z., NAZARE OLIVEIRA ROCA, M., 2005: Prostor i mjesta i vrijeme, razvoj i lokalno/globalno povezivanje: prilog programu istraživanja krajolika, *Sociologija Sela* 43, 769-795.
- SLUKAN ALTIĆ, M., 2007: Razvoj Brdovca i njegove uže okolice tijekom 18. i 19. stoljeća, *Gazophylacium: časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku* 12, 8-22.
- VRESK, M., 2002: *Grad i urbanizacija: osnove urbane geografije*, Školska knjiga, Zagreb
- ŽULJIĆ, S., 1965: Zagreb i okolica – utjecaj gradskog organizma na regiju, *Geografski glasnik* 27, 39-147.

IZVORI

- Hrvatske željeznice – vozni red, <http://www.hzpp.hr/voznired> (15.04.2015.)
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.)
- Popis stanovništva 1991.: centri rada koji primaju sto i više aktivnih stanovnika koji obavljaju zanimanje*, DZS, Zagreb, 1994.
- Popis stanovništva 2001.: centri rada koji primaju sto i više aktivnih stanovnika koji obavljaju zanimanje*, DZS, Zagreb, 2003.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti, po starosti, spolu i položaju u zaposlenju, po gradovima/općinama*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (16.04.2015.)
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (15.04.2015.)
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (17.04.2015.)
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (17.04.2015.)
- Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2000., 2004., 2007., 2010. i 2013.*, DZS, Zagreb, <http://www.dzs.hr> (16.04.2015.)
- Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja općine Brdovec*, Knjiga 2, Arhitektonski fakultet – zavod za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu, Zagreb, 2010. http://www.brdovec.hr/_download/repository/PPUG-BRDOVEC_KNJIGA_II_OBAVEZNI_PRILOZI_objava.pdf (18.04.2015.)
- Strategija razvoja općine Pizarovina 2014.-2020.*, OSKAR, Centar za razvoj i kvalitetu d.o.o., Pizarovina, 2014. http://www.pizarovina.hr/images/Dokumenti/2014/Strategija_nova.pdf (18.04.2015.)
- Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj*, *Narodne novine*, <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/127788.html> (14.04.2015.)